

Poznámky k biblickej antropológii*)

Antropológia je „náuka o človeku“ – v najširšom slova zmysle: o jeho pôvode, podstate (telesnej i duchovnej), o jeho typoch, rasách, vlastnostiach a možnostiach. Jednotlivé otázky antropológia sa pokúšajú riešiť vedci rôznych vedných odborov (prírodných i spoločenských vied), a to, žiaľ, často i nekompetentne, a teda aj zavádzajúco – neúplne alebo skreslene. No nielen v monografiách a článkoch (odborných, či populárnych) vedcov, ale aj v Písme – Božom slove nachádzame mnohé state (niekedy obsiahle, inokedy stručnejšie), týkajúce sa otázok, ktoré možno označiť prívlastkom „antropologické“. Nie sú sústredené na jednom mieste (Biblia predsa nie je učebnicou alebo vedeckou monografiou z odboru antropológia), ale vyskytujú sa na rôznych miestach a v rôznych súvislostiach.

Pokúsme sa pozbierať tieto čriepky „biblickej antropológie“. Môže to byť užitočné – veriacim to môže pomôcť usporiadať si niektoré otázky, ktoré sa dotýkajú ich samotných, ich blížnych, ale najmä ich vzťahu k Bohu; ostatným (ak sa k prečítaniu týchto riadkov vôbec odhodlajú) to môže ukázať, ako kresťania skutočne chápu tieto veci.

Lebo možno zdroje ich informácií im vylíčili kresťanské učenie tendenčne skreslene, nepravdivo. Napr. tak, že staroveká alebo stredoveká podoba tohoto učenia je konfrontovaná s názormi súčasných vedcov. Každý triezvo uvažujúci človek iste uzná, že taký to postup je neférový. Ak už chceme konfrontovať názory, vezmime si ich varianty z rovnakého obdobia. Možno potom s prekvapením zistíme, že medzi nimi ani nie je taký veľký rozdiel, ako sa pôvodne zdalo.

Niektorých možno zoznámenie sa s niektorými biblickými správami (v ich primeranej interpretácii) môže podnietiť k prehodnoteniu odpovedí na kontroverzné antropologické otázky, ku ktorým dospeli vlastným uvažovaním, alebo na základe prečítania kníh a článkov niektorých prírodovedcov a filozofov.

Pravdaže, v tejto rozsahom limitovanej publikácii sa nemožno zaoberať všetkými aspektmi antropológie, a už vôbec nemožno ísť do podrobností (na to by sotva stačila jedna obsiahla kniha, ktorá by obsahovala kapitoly biologické, teologické, filozofické, sociologické a iné); preto sa čitateľ musí uspokojiť so stručným pohľadom na tie najzávažnejšie otázky (aspoň z pohľadu autora najzávažnejšie). Jednou z nich je otázka „ako sa Boh díva na človeka?“ Presnejšie: aký **vzťah je medzi Bohom a človekom?**

Pravdaže, predpokladom pochopenia tejto otázky, vôbec jej zmyslu, je „poznávanie Boha“ – pochopenie čím, kým, akým Boh je (na základe Jeho vlastného „predstavenia sa“ v Jeho „Slove“, t.j. v Biblii). Touto otázkou sa však nezaoberať antropológia, ale teológia.

Ale ako sú rôzne antropológie, a „biblická antropológia“ je jednou z nich (pravdaže, pre nás, kresťanov, jedinou vieryhodnou, jedinou bezozvyšku akcep-

---

*) Záujemcom o túto tému odporúčam svoju knihu „Kamienky z mozaiky ANTROPOLOGIE...“ Informácie o nej nájdete na tejto webovej stránke (na stranách CENNÍK a ANOTÁCIE).

tovateľnou), sú aj rôzne teológie, a z nich iba „biblická teológia“ je tou pravou, akceptovateľnou.

Biblická antropológia a biblická teológia majú spoločný pôvod, a teda majú k sebe veľmi blízko: jedna nadväzuje na druhú, presnejšie jedna vychádza z druhej. Ak sa dostanú do rozporu, t.j. ak je antropológia v rozpore s teológiou a naopak (čo sa často stáva), niektorá z nich (niekedy aj obidve) nie je (sú) biblická (–é), a treba ju (ich) odmietnuť.

Biblickou teológiou sa v tejto publikácii nebudeme podrobne zapodievať (iba v najnutnejšej miere, tam, kde je to nezbytné pre pochopenie antropologických otázok). Podrobnejšie sa poznaním Boha zaoberám vo svojej knihe „Poznanie – otázka života a smrti“ (informácie o nej nájdete na stranách CENNÍK a ANOTÁCIE).

Vráťme sa však k otázke vzťahu medzi Bohom a človekom.

Tento vzťah z biblického hľadiska možno chápať v troch podobách. Z hľadiska biblickej antropológie javí sa *človek ako Božie stvorenie, človek ako Božie dieťa* (syn, dcéra), *človek ako Boží „zmluvný partner“*. (Z každého tohoto vzťahu, pravdaže, vyplýva celý raz dôsledkov, o ktorých si niečo povieme neskôr).

Ak nájdeme správne (biblické) odpovede na tieto základné otázky – totiž na otázky vzťahu medzi Bohom a človekom – objasnia sa nám nielen problémy, ktorými sa zaoberá antropológia v užšom zmysle (*pôvod človeka, charakter a pôvod jeho vlastností a zvláštností*), ale aj celý rad problémov sociálnych, etických, ekologických a iných, teda otázok, ktorými sa zaoberajú iné oblasti antropológie (antropológie v širšom slova zmysle), napr. antropológia filozofická, sociálna, kultúrna. Medzi nimi dominujú *otázky postavenia človeka vo svete, jeho vzťahu k prírode, jeho vzťahu k iným ľuďom, ale napr. aj otázka jeho poslania vo svete, cieľa, zmyslu jeho života*.

To, aké odpovede človek nájde (a akceptuje) na vyššie uvedené otázky, nemá zďaleka iba nejaký „teoretický“ význam, ale má to preňho veľmi praktický zmysel: má to totiž zásadný vplyv na jeho život – na kvalitu, ale i na perspektívu jeho života.

Na základe toho, čo bolo povedané vyššie, rozdelíme si tieto „Poznámky k biblickej antropológii“ na tri časti:

1. **Človek – Božie stvorenie**
2. **Človek – Boží syn/ dcéra**
3. **Človek – Boží „zmluvný partner“**

Človek – Božie stvorenie

Prvé správy o človeku nachádzame už na samom začiatku Božieho slova (1M 1,26-29; 2,7nn). Sú to správy o stvorení. Zameriame sa na tie ich časti, ktoré sú z nášho (antropologického) hľadiska najdôležitejšie; nazvime ich „antropologické aspekty správy o stvorení sveta“.

Skôr ako sa nimi budeme zaoberať vysvetlime si niektoré, možno nie každému celkom jasné otázky v týchto biblických textoch:

Kto je Adam a Eva?

Čo znamená slovo (meno) **ADAM**? Ak by sme použili kalk, preložili by sme tento výraz asi slovom „zemiak“. Takýto „presný preklad“ však nie je dobrý (už aj preto, že v našej reči má slovo zemiak úplne iný význam); najprimeranejším prekladom (najbližším pravému významu pôvodného hebrejského slova ADAM) je viacslóvný výraz „**ZO ZEME STVORENÝ**“, alebo jednoducho „**ČLOVEK**“. V niektorých prípadoch má toto slovo význam hromadného výrazu **ČLOVEČENSTVO** (napr. v 1M 1,26 by bolo treba pri doslovnom preklade použiť plurál: „*Učiniťme človeka ¼ nech panujú ¼*“, podobne v 1M 5,2: „*Nazval ich menom Adam*“). Z toho niektorí vyvodzujú tvrdenie, že človek je vlastne človekom iba v skupine (spoločenstve), že jediný človek nie je vlastne človekom (v biblickom zmysle) – tak ako napr. úd oddelený od tela už nie je údom, nekoná svoju funkciu, nie je na nič, nie je ničím. Možno preto napr. Jeremiáš a Jób cítia takú bolesť kvôli svojej osamelosti (*Jer 15,17; Jób 19,13-19*).

V Biblii sú dve správy o stvorení človeka. Niektorí sa domnievajú, že pochádzajú od dvoch „autorov“, pretože sa úplne nezhodujú. Je pravda, že nie sú celkom rovnaké, ale neprotirečia si, naopak *doplňujú* sa. Iba ich spojením dostávame úplný obraz: človek, stvorený na obraz Boha, má byť pánom prírody, ale pri tom má zostať trvalo závislý na Bohu.

Človek, Adam, bol Bohom poverený dôležitou úlohou (iste aj kvôli tomu dostal od Stvoriteľa niektoré vlastnosti a schopnosti, ktorými sa zásadne odlišuje od iných živých tvorov, od ostatného stvorenia). Boh však vždy, keď niekoho poveruje dôležitou úlohou, vyskúša ho, preverí si jeho spoľahlivosť, oddanosť; spomeňme si akým skúškam bol vystavený Abrahám; vyskúšani boli aj Mojžiš, Dávid a iní; ba dokonca i Ježiš bol skúšaný (pokušaný diablom). Niektorí v skúške obstáli, iní sklamali. Adam, žiaľ, patrí medzi tých druhých, medzi tých, čo sklamali, zradili – môžeme povedať, že nedodržel zmluvu. (Boh, keď poveruje ľuďmi nejakou úlohou, robí to často vo forme zmluvy.

Situácia sa v momente zmenila: nedodržaním zmluvy zo stany človeka, stala sa neplatnou celá zmluva: človek stratil mnohé výsady, ale i mnohé schopnosti, ktorými sa podobal Bohu (bol Božím obrazom). Ale Boh ho nezavrhol, dal mu ešte šancu; z knih SZ sa môžeme dozvedieť, ako sa niektorí tejto šance chytili, a opäť získali Božiu priazeň – Boh im dal privilégia, ktoré človek stratil a ktoré patria iba Jeho synom (o tom podrobnejšie v časti „Človek – Boží syn/dcéra“).

Ale väčšina ľudí (dokonca i z národa, ktorý si vyvolil, ktorý bol prostredníctvom Božích poslov a hovorcov i prostredníctvom Jeho písaného Slova nielen in-formovaný o Božích zámeroch, ale tešil sa dokonca Jeho zvláštnej priazni), väčšina ľudí opäť sklamal, nevyužila šancu, ktorú im ponúkol napr. v Zmluve, ktorú im dal prostredníctvom Mojžiša. Bola azda táto zmluva príliš tvrdá, nespĺniteľná? (O tom viac v časti „Človek – Boží zmluvný partner“).

Boh sa rozhodol dať ľuďom ďalšiu šancu, a to prostredníctvom Mesiáša, ktorého už predtým sľúbil poslať. Prišiel Ježiš Kristus – Boží Syn. (Ako rozumieť výrazu Boží Syn, povieme si neskôr). Ježiš bol poverený úlohou napraviť to, čo pokazil, v čom zlyhal Adam. Aj preto je v Písme nazvaný Adamom – „*posledným Adamom*“ (1Kor 15,45). Ježiš nezlyhal, obstál, vykonal najväčšiu úlohu, akou kedy bol niekto Bohom poverený; tou úlohou bola záchrana (spása) sveta.

V NZ (L 3,38) je Adam uvedený na konci vzostupného rodokmeňa Ježiša. Má sa tým iste naznačiť nielen univerzálnosť platnosti spásy, prinesenej Kristom, ale aj Ježišov typologický vzťah k Adamovi – človeku: obaja majú spoločné to, že sú ľudia – zástupcovia ľudstva. Adam a „posledný Adam“ (Ježiš Kristus) sú univerzálnymi osobnosťami, reprezentantmi (archetypmi) ľudstva. Obaja majú spoločné to, že boli, ako reprezentanti ľudstva, poverení podobnou úlohou. Rozdiel medzi nimi je v tom, ako túto úlohu splnili. Prvý Adam zlyhal, sklamal, druhý (posledný) Adam spojil úlohu splnil. Preto dôsledky konania prvého Adama sú pre

ľudstvo negatívne, dôsledky, toho čo vykonal „posledný Adam“ sú pre ľudstvo vysoko pozitívne.

Pre takéto chápanie zmienených biblických textov svedčí aj to, že Ježiš je v Písme opakovane označený ako *pravý obraz Boží* (2Kor 4,14; Ko 1,15). Spomeňme si, že aj Adam (človek) bol pravým obrazom Božím; až neskôr, ako vieme sa tento obraz porušil; a napravil sa opäť v Kristovi. Teda podstatný rozdiel medzi prvým a posledným Adamom nespočíva v ich podstate, ale v tom ako splnili svoje poslanie. A práve toto – splnenie, či nesplnenie poslanca, zachovanie, či porušenie vernosti – napokon rozhodlo aj o ich ďalšom „osude“: Adam bol Bohom potrestaný (1M 3,17-19), Ježiš bol Bohom povýšený (Sk 5,3; Ef 1,19-22; F 2,9). A toto sa týka aj ich potomkov (pozor: v Biblii sa často hovorí o potomstve, resp. synovstve v duchovnom zmysle): preto o tom, kto prijal Krista, kto nesie „jeho obraz“ sa v Písme hovorí ako o *novom stvorení* (2Kor 5,17; G 6,15) alebo *novom človeku* (Ef 2,15; 4,24).

Vráťme sa však k vlastnej správe o stvorení, ktorú máme zaznamenanú v prvej knihe Mojžišovej; tá dostala názov Genesis práve preto, že obsahuje túto správu (lat. slovo *genero* znamená totiž jednak plodiť, rodiť, ale aj *tvoriť, vznikať*). Sú tu zapísané vlastne dve správy o stvorení, ktoré sa navzájom dopĺňajú (nachádzajú sa v prvej a v druhej kapitole tejto knihy). Z antropologického hľadiska (**pre pochopenie pôvodu človeka, jeho podstaty a jeho poslania na zemi**) si treba všimnúť v týchto správach najmä **tri skutočnosti**:

1. **Človek je Božím stvorením** (1M 1,27).
2. Boh stvoril človeka „**z prachu (z prvkov) zeme**“ a vdýchol mu „**dych života**“ (1M 2,7).
3. Boh stvoril človeka **na svoj obraz** (1M 1,27).

Povedzme si teraz niečo k podstate a dôsledkom týchto troch dôležitých skutočností:

1. Človek je Božím stvorením (1M 1,27) – je Jeho je originálnym, od počiatku dokonalým, hotovým dielom. Nevyvíjal sa teda postupným zdokonaľovaním z iných živých tvorov (a tie z neživej hmoty). Iba preto, že človek bol hotový hneď od svojho začiatku (ihneď po stvorení), mohol dať Boh ľuďom slobodu: mohli sa slobodne rozhodovať (čo pravdaže nieslo sebou aj isté riziko zlého rozhodnutia); Ľudia sa od prvopočiatku zásadne líšili od zvierat tým, že boli stvorení na Boží obraz, čoho prejavom bola okrem iného aj inteligencia a spomenutá možnosť slobodného rozhodovania: nemuseli (ako zvieratá) konať iba to, čo im prikazovali inštinky (akési pravidlá, predpisy, ktoré Stvoriteľ zapísal ostatným živým tvorom do ich genofondu), ale mohli uvažovať, rozhodovať sa. Bez tejto vlastnosti by ľudia nemohli konať úlohu, ktorú dostali od Stvoriteľa: „*podmaňte si zem... panujte nad (všetkým) čo sa hýbe na zemi*“.

Tzv. „evolucionistickí kresťania“ – čo je samo osebe nezmyselný výraz; niečo podobné ako napr. „suchá voda“ alebo „studený oheň“ (aj keď sa tieto výrazy občas použijú, ide v podstate o metaforu, niekedy o iróniu; lebo ak voda prejde z kvapalného, t.j. „mokrého“ skupenstva do iného, nadobúda nielen iné vlastnosti, ale dostáva aj iný názov; a podobne je to s ohňom) – teda evolucionisti, ktorí sa považujú za kresťanov, so stratou svojej viery v Božie stvoriteľské dielo, zavrhlí okrem iného aj také dôležité súčasti biblickej zvesti, dôležitej pre kresťanskú vieru, ako je správa o ľudskom zlyhaní (jeho páde) a o ľudskej zodpovednosti za stav stvorenstva; a s odmietaním správy o potope nepriamo obviňujú Ježiša

Krista z klamstva alebo nevedomosti (pretože on sa na tieto udalosti vo svojich rečiach odvolával (*Mt 24, 37-39*). Skrátka: ak človek neprijme „biblickú antropológiu“, bude mať veľké problémy aj s „biblickou teológiou“.

2. Telo človeka síce pozostáva (po materiálnej stránke) z prvkov zeme („z prachu zeme“), ale „**dych života**“ mu Boh „vdýchol“ (*1M 2,7*). Bez prvého (tela), ale ani bez druhého (dychu života) by nebolo „živej duše“ – človeka. Jedno s druhým súvisí, jedno nemožno od druhého oddeliť, ale to neznamená, že jedno vzniklo z druhého (napr. že „život je vlastnosťou hmoty, kvalitatívne novou formou jej pohybu, ktorú nadobudla vývojom“, ako to tvrdia niektoré ateistické hypotézy). Výskumom ľudského tela sa zaoberajú niektoré biologické, resp. medicínske disciplíny, teda prírodné vedy; spôsobom jeho myslenia a konania sa zaoberajú špekulatívne (niekedy nazývané aj „spoločenské“) vedy, napr. filozofia, psychológia, sociológia a i.; ale podstatou života – tým, čo je v Biblii nazvané „dychom života“ a čo býva v rôznej literatúre označované rozličnými názvami, ako napr. „živá (resp. životná) sila“, „teleonómia“, „životný (alebo oživujúci) princíp“, niekedy (nesprávne) „duša“ – tým sa nezaobera žiadna veda, pretože ide o niečo, čo nepatrí do oblasti javom, ktorých bádanie je v ich možnostiach, a teda aj v ich kompetenciách.

Vlastný život (jeho podstata) však nie je materiálny jav (ani to nie je „vlastnosť hmoty“), napriek tomu, že vo forme, s ktorou sa najčastejšie stretávame, býva viazaný na hmotné telo. Každý však vie, že hmotné telo môže existovať aj bez života (míttvola, mŕtve telo, je v prvých minútach, pokiaľ v ňom ešte nenastali rozkladné procesy, po anatomickej i biochemickej stránke totožné so živým telom; je tu „iba“ jeden rozdiel – prítomnosť života, onej „životnej sily“, „dychu života“). A my veríme (na základe dobrých dôvodov), že môže existovať aj život bez hmotného tela. Z vyššie povedaného vyplýva, že skúmanie života nemôže byť predmetom prírodných vied, ktoré sa zaoberajú hmotným svetom, jeho formami, vzťahmi, zákonitosťami – preto ani vyjadrovať sa k podstate života nepatrí do kompetencie prírodných vied..

Život však nie je ani psychický jav. Prejavom života zďaleka nemusí byť vždy psychika (a čo s ňou súvisí): život môže existovať aj bez psychických prejavov, a to nielen napr. u rastlín a iných živých organizmov, ktoré nemajú tzv. centrálny nervový systém, ale niekedy aj človeka (napr. v kóme). Vedy, ktoré sa zaoberajú skúmaním psychiky človeka, jeho myslením a konaním, môžu sa síce vyslovovať napr. ku „kvalite“ života, alebo môžu skúmať niektoré jeho prejavy, ale nemôžu vôbec nič povedať o jeho podstate. Otázka podstaty života teda nepatrí ani do kompetencie „špekulatívnych (resp. „spoločenských“) vied“ (filozofie, psychológie, sociológie atď.).

Je celkom samozrejmé, že hmotné časti živých bytostí, žijúcich na Zemi sú zložené z prvkov, ktoré tvoria našu planétu, jej neživú časť (ak by tomu tak nebolo, život na Zemi by nebol možný; veď kde by sa brali „stavebné prvky“ pre rekonštrukciu a reprodukciu živých bytostí). Ale napriek totožnosti prvkov, sú tu obrovské rozdiely medzi živou a neživou prírodou, a to nielen v prítomnosti onej „živej sily“ (o ktorej sme si niečo povedali v predchádzajúcich odstavcoch), ale aj v zložení – v percentuálnom zastúpení prvkov, ale najmä v prítomnosti zlúčenín typických pre živé organizmy (mám na mysli najmä zložené organické zlúčeniny, bielkoviny, cukry, tuky), ktorých vlastnosti nijako nemožno odvodiť od vlastností chemických prvkov, z ktorých sú zložené.

Nakoniec niečo podobné (i keď v oveľa menšej miere a pestrosti) môžeme pozorovať aj v anorganickej prírode: napríklad vlastnosti NaCl (našej „kuchynskej soli“) sa v ničom nepodobajú vlastnostiam prvkov, z ktorých je jej molekula zložená, totiž sodíku (Na) a chlóru (Cl); rovnako vlastnosti vody (H₂O) sú diametrálne odlišné od vlastností vodíka a kyslíka (H a O). Nech mi vzdelaní čitatelia prepáčia tieto triviálne príklady, ale domnievam sa, že sú mnohí, ktorým treba vysvetliť (alebo aspoň pripomenúť) aj skutočnosti, ktoré sú predmetom učiva základných škôl. Napr. rôzne vyhlásenia niektorých ľudí (dokonca „vedcov“) typu „naše telo je v podstate voda (70%), uhlík, vápnik (alebo dokonca „vápno“), dusík a malé percento niektorých iných bežných chemických prvkov“ svedčia o snahe nepripustne simplifikovať život, a tým aj jeho vznik, pôvod. Rovnako by sa ale mohlo napríklad povedať: „tento počítač je iba kov a plast“ (ich množstvo by sa dalo tiež vyjadriť v percentách alebo v gramoch) – teda „nič moc“. Ale takto predsa nemôže hovoriť inteligentný človek.

Ale ani nesmierna zložitosť a rôznorodosť rôznych organických látok, z ktorých je organizmus (živočíšny alebo rastlinný) zložený – a ktoré majú také vlastnosti (chemické či fyziologické), že ich sa ich vedci snažia imitovať a viac alebo menej úspešne použiť pri výrobe rôznych zariadení a strojov – teda ani táto zložitosť stavby ľudského (a zďaleka nie iba ľudského) tela nemôže vysvetliť, ako už bolo povedané, zložitnosť života. Iba onen (vyššie spomenutý) Iba „životná sila“, entelechia, teleonómia – „dych života“ môže tento zložitý stroj uviesť do pohybu, spôsobiť, aby jednotlivé jeho časti nielen pracovali, ale aj vzájomne kooperovali, aby sa z fantastických (ale samých osobe nefunkčných) súčiastok stal úžasný fungujúci systém – živý a životaschopný organizmus, ktorý má všetky vlastnosti živých tvorov – základné (ako sú látková výmena a premena, pohyb, obrana voči nepriaznivým vplyvom prostredia a adaptabilita, a v neposlednom rade schopnosť reprodukcie) i mnohé ďalšie (napr. pamäť, inteligenciu, schopnosť kooperovať, plánovať, u človeka dokonca abstraktné uvažovať atď.), o ktorých rôznorodých formách, podivuhodnostiach a dômyselnosti sa tu nemožno šíriť (záujemcov odkazujem na svoju už spomenutú knihu „Fakty a úvahy O ŽIVOTE...“ Informácie o nej nájdete na stranách CENNÍK a ANOTÁCIE)).

„Živá duša“ je biblický pojem, význam ktorého je odlišný od toho, čo si väčšina ľudí predstaví (následkom vplyvu gréckej filozofie, najmä platonizmu, ktorý v staroveku značne, a treba povedať, že nepriaznivo, ovplyvnil kresťanské myslenie), keď sa stretne s výrazom „duša“. Gréci, na rozdiel od Židov (a teda aj od biblického učenia), zastávali princíp tzv. dualizmu: každý človek pozostáva z dvoch častí – tela (*sóma*) a duše (*psyché*), pričom hlavná, podstatná je duša, zatiaľ čo telo je nepodstatné a naviac „zlé“ (je to len akýsi materiálny „obal“ duše, ktorý často iba prekáža duši v tom, aby sa pozitívne uplatnila). Biblia nepozná takýto dualizmus: keď sa tam hovorí o duši (hebr. *nefeš*, gr. *psyché*), resp. o „živej duši“ vždy ide o celú živú bytosť (teda vrátane tela). Okrem toho sa tam však hovorí aj o duchu (hebr. *ruach*, gr. *pneuma*), ale to je niečo iné ako duša. Duch má viaceré významy: jednak už spomenutý „dych života“ (oživujúcu silu), jednak Boží (alebo aj Svätý) Duch. *Ruach* má pôvodný význam „pohyb vzduchu“, teda aj dych; a keďže dýchanie odlišuje živú bytosť od mŕtvoly, bol *ruach* stotožňovaný s oným spomínaným Bohom vdychnutým „dychom (princípom) života“. Pojem „Boží Duch“ je často používaný na označenie niečoho čo súvisí s Božou večnosťou a Jeho stvoriteľskou zvrchovanosťou. Viac si o Božom duchu a jeho prítomnosti v človeku povieme neskôr.

3. Boh stvoril človeka na svoj obraz (1M 1,26-27). Zatiaľ čo prvé dve vlastnosti (stvorenie z prvkov zeme a oživenie „dychom života“) sú spoločné človeku i iným živým tvorom, touto treťou (stvorením na Boží obraz) sa človek od ostatného stvorenstva veľmi zásadne líši. „Obraz“ v tomto texte znamená „podoba“: človek bol stvorený tak, že sa (v istom smere alebo niektorými vlastnosťami) podobal Bohu. Ale pozor podobnosť v žiadnom prípade nie je rovnosť. To je prvá vec, na ktorú bolo treba upozorniť. A druhá, rovnako dôležitá, je, že človek neskôr, žiaľ, vlastnou vinou stratil túto „podobnosť“, i keď nie definitívne. O tom si však povieme niečo neskôr; teraz si podrobnejšie vysvetlíme, v čom spočívala spomínaná podobnosť a povedzme si aj o inej podobnosti človeka – podobnosti s inými Božími stvoreniami:

A akom zmysle sa stal človek „obrazom Boha“, v čom mu bol podobný? Celkom isto nie svojím telom: veď *Boh je Duch (J 4,24)*, a *duch nemá telo a kosti (L 24,39)*. Človek však má „telo a kosti“, ktoré sú „z prachu zeme“ (t.j. z hmotných prvkov našej planéty); človek sa nepodobá Bohu ani svojou dušou; to by sa Bohu podobali všetky živé tvory, lebo sa o nich v Biblii píše ako „živých dušiach“. Ako však vieme, je tu ešte Duch (*Ruach*). A práve o duchu sa v Biblii hovorí ako v súvislosti s Bohom, tak i v súvislosti človekom (nie však s inými živými tvormi). Je to celkom isto prítomnosť tohoto ducha, ktorou sa človek podobal Bohu (bol jeho obrazom) a líšil sa od ostatného stvorenstva. Prítomnosť Božieho Ducha dáva „živej duši“ – človeku diametrálne odlišné vlastnosti a schopnosti ako majú ostatné „živé duše“, napr. zvieratá. Zvieratá sa niektorými telesnými vlastnosťami človeku vyrovnajú, ba ho často vysoko prevýšia (spomeňme napr. čuch psa, rýchlosť geparda, let vtákov a mnohé iné podivuhodné schopnosti zvierat), ale človek má niečo, čo ony nemajú – má vysokú inteligenciu a kreativitu, a pomocou nich dokáže nielen kompenzovať svoje „handicapy“, (napríklad vďaka svojej inteligencii a kreativitě si vytvoril stroje, pomocou ktorých vysoko prevýši rýchlosť aj tých najrýchlejších zvieratá a vzlietne vyššie ako ktorýkoľvek iný živý tvor), ale dokáže ovládnuť iné živé tvory – tak ako mu to bolo prikázané jeho Stvoriteľom: „*¼ podmaňte si zem ¼ panujte nad každým živočíchom, čo sa hýbe na zemi!*“ (1M 1,28). Aj keď v súčasnosti niektorí ľudia, ktorí sami seba nazvali „ochranármí“ (Čo ozaj ochraňujú? Lykožrúto, ktoré ničia lesy, dravcov, ktorí zabíjajú nielen iné zvieratá, ale ohrozujú aj životy ľudí?), aj keď títo ľudia spochybňujú a všemožne sa snažia znemožniť ostatným ľuďom plnenie si tejto, Stvoriteľom im danej povinnosti, nič to nezmení na tom, že v celosvetovom meradle si človek túto svoju úlohu plniť bude. Ale pozor: „panovať nad živočíchmi“ neznamená bezohľadne ich ničiť, znamená to „rozumne hospodáriť, spravovať, regulovať“; kto iný to má robiť, ak nie ten, kto má na to danosti a poverenie. Zbaviť sa tejto povinnosti (nechať všetko na tzv. „samoreguláciu“) by bolo nielen hlúpe, nezodpovedné, ale aj hriechne (ako každé konanie, ktoré je v rozpore s Božími príkazmi a zákazmi).

Ale vráťme sa k otázke „človek – Boží obraz“. Povedali sme si, že podobnosť s Bohom môže znamenať iba to, že človek dostal Božieho ducha; čiastočne sme si vysvetlili, čo výraz duch (*ruach, pneuma*) znamená a naznačili sme si aj to, že človek tento dar Božieho ducha (a sním aj mno-

hé vlastnosti, ktoré predtým vlastnil) neskôr stratil, ale že tu zostala možnosť, aby ho za istých okolností opäť získal, pravdaže, iba ako fakultatívnu, nie obligátnu „dávku“ – „dar Ducha Svätého (Božieho)“. Človek môže túžiť po tomto vzácnom dare, môže oň Boha prosiť, nemôže si ho však nárokovať, vynucovať. Teraz nám zostáva bližšie vysvetliť tieto skutočnosti.

V Božom slove sa hovorí o Božom Duchu najmä v situáciách, keď sa Boh veľmi tesne stretáva s človekom: skláňa sa k nemu, budí v ňom nový život z viery, dáva mu svoje dary, ba priamo ho naplňa (popríklad ho „pomazáva“) svojim Duchom; môže mu však svojho Ducha i odobrať. Prítomnosť Ducha Božieho v človeku sa môže prejavovať rôzne (víťazstvo nad nepriateľmi, prorocké vytrženie, naplnenie múdrosťou a umením, ale najmä premena človeka v poslušné **dieťa Božie**, ktoré pozná Boha, svojho Otca, rozumie Jeho veciam, chápe Jeho slovo, pozná Jeho zámery). Duch Boží teda môže byť prítomný v človeku (ak mu ho Boh daruje), ale aj nemusí byť. Ba čo viac, človek môže byť nielen bez Božieho ducha („duchovne prázdny“), ale môže v ňom byť dokonca duch nepriateľský Bohu (duch zlý, duch satanov). O ľuďoch, v ktorých je prítomný Boží duch („naplnených Božím duchom“) sa v Písme píše ako o „Božích deťoch“ (synoch, dcérach). Naopak, tých, v ktorých je prítomný zlý duch, ktorí sa protivia Bohu a nechápu Božie slovo, označil Ježiš Kristus pri jednej debata s nimi za deti diablove (satanove): „*1/4 ja prichádzam od Boha; neprišiel som sám od seba, On ma poslal. Prečo nechápete moju reč? Pretože 1/4 ste z otca diabla a žiadosti svojho otca chcete činiť.*“ (J 8,42-44). O týchto veciach, napr. o tom aký je rozdiel medzi životom vegetatívnym, animálnym a duchovným, o tom čo všetko znamená byť Božím synom (dieťaťom) atď. píšem podrobnejšie v iných svojich knihách („Fakty a úvahy o viere kresťanov...“, „Fakty a úvahy o živote...“, „Poznanie – otázka života a smrti“).

Podme teraz k ďalšej otázke: ako sa stalo, že človek stratil dar Božieho ducha, ktorý dostal pri stvorení, prečo sa zmenil z „Božieho obrazu“ iba na akúsi „skicu“, niekedy dokonca „karikatúru“.

Boh dal človeku slobodu (prečo to považoval za nutné, bolo vysvetlené vyššie), dal mu mnohé dary, privilégiá, poveril ho zodpovednou úlohou. Bude človek správne využívať svoju slobodu, svoje postavenie, bude konať zodpovedne, bude rešpektovať svojho Stvoriteľa, Jeho autoritu i pravidlá? Bolo ho treba podrobiť skúške. Skúška spočívala v overení si lojality, vernosti, poslušnosti. Človek, žiaľ, v skúške neobstál. Pri prvej príležitosti zradil svojho Stvoriteľa, Pána, Dobrodinca; pridal sa k Jeho nepriateľovi – tým, že poslúchol jeho „radu“ dal najavo, že sebecké záujmy („poznanie dobrého a zlého“) prevážili nad plnením si povinnosti, nad poslušnosťou; tým, že poslúchol Božieho nepriateľa, prešiel na „inú stranu barikády“, odišiel od Boha. Boh ho mohol okamžite namiesto zničiť. Neurobil to však – dal človeku ešte šancu, ale, pochopiteľne, sprísnil podmienky, sťažil pravidlá, odobral mu aj mnohé vlastnosti a privilégiá, ktoré predtým mal – „Boží obraz“ zostal neúplný. Človek už teda nebol dokonalým obrazom Boha, zostalo iba torzo tohto obrazu, napr. istá inteligencia, kreativita (i keď sa dá predpokladať, že aj tie boli zredukované), no stratil stálu prítomnosť Božieho ducha, a teda napríklad aj schopnosť priamo s Bohom komunikovať. Zostala tu však istá šanca: za istých okolností človek môže opäť získať Bo-

žieho ducha (a s ním mnohé mimoriadne schopnosti, ale najmä prístup, návrat k Bohu).

Tolko o človeku – obraze Božom, o podobnosti človeka s Bohom. teraz si povedze niečo o inej podobnosti – o podobnosti, ktorá je medzi človekom a inými živými tvormi – Božími stvoreniami. U človeka je situácia dosť zložitá, lebo okrem toho, že je (v niečom) podobný Bohu, je v inom zase podobný ďalším stvoreným bytostiam, najmä tzv. „vyšším“ cicavcom. Pri vysvetľovaní podstaty týchto podobností sa budeme čiastočne vracat' k tomu, čo už bolo povedané vyššie (sub 1. a sub 2.).

Veriaci kresťan nepochybuje o tom, že Boh je Stvoriteľ a že Jeho slovo je pravdivé; teda že aj on – človek je Božím stvorením, a to úplne originálnym, jedinečným (ako ostatne aj iné Božie stvoriteľské diela). Nevyvinul sa z iných „primitívnejších foriem života“, ako to tvrdia tí, čo Boha nepoznanú a tí, ktorí sa postavili proti Nemu. Jedným z „najsilnejších argumentov“ autorov evolučnej hypotézy (ako aj ich epigónov) je podobnosť orgánov niektorých organizmov, patriacich k rôznym druhom (species); Niekedy je tu aj istá podobnosť medzi organizmami, zaradenými do rozdielnych vyšších taxonomických skupín (rodu, čeľade, radu atď.). To však nie je žiaden argument: táto podobnosť vôbec neznamená, žeby tieto organizmy museli mať spoločného „predka“, že jeden druh vznikol „prirodzeným vývojom“ (transformačnými mutáciami a prirodzenou selekciou) z iného druhu. Biblia hovorí, že Boh stvoril zvieratá (a všetko živé „podľa svojich (ich) druhov“; stvoril teda jednotlivé druhy – hotové, síce schopné istej adaptácia (prispôsobovaniu sa prostrediu), ale vždy iba v rámci svojho druhu. No netvrdí to iba Biblia, potvrdzuje to aj veda (súčasná genetika, paleontológia) i prax (napr. skúsenosti šľachtiteľov): je známe, že existujú rôzne rasy, plemená, odrody s pozmenenými znakmi, vlastnosťami (najmä ak sa používa riadený – nie prirodzený – výber, teda pri zámernom šľachtení rastlín a zvierat) v rámci jedného druhu, ale hranice druhu nemožno nikdy prekročiť. Bližšie o tomto píšem vo svojej knihe „Fakty a úvahy O ŽIVOTE...“ Informácie o nej nájdete na tejto webovej stránke (na stranách CENNÍK a ANOTÁCIE).

O tom, že istá podobnosť ešte neznamená rovnaký pôvod by bolo možné uviesť mnoho dôkazov. Ak Boh hovorí, že stvoril človeka na svoj obraz, hovorí vlastne, že sú si v niečom podobní (pravdaže, nejde o podobnosť „telesných znakov“, veď Boh je Duch), ale bolo by šialenstvo tvrdiť, že táto podobnosť svedčí o rovnakom pôvode (o „jednom predkovi“) človeka a Boha. Ale uveďme si aj niektoré príklady „z bežného života“:

Tieto príklady „z bežného života“ budú možno trochu triviálne a budú celkom isto v mnohom „pokrivkávať“ za skutočnosťou; ale to je vlastnosť všetkých analógií („podobenstiev“). Nakoniec účelom analogizácie nie je verne vylíčiť skutočnosť (potom by to nebola analógia, ale reprodukciu skutočnosti), ale urobiť zložitú skutočnosť zrozumiteľnejšou tým, že sa porovná s nejakou všeobecne známou, obyčajnou (banálnou) skutočnosťou, napr. udalosťou. Má to však zmysel iba vtedy, ak princípy, na ktorých sú založené (alebo podľa ktorých prebiehajú) obe skutočnosti (udalosti) sú rovnaké, alebo sú si veľmi blízke. Pri analógii (podobenstve) si treba teda všímať princípy, nie predmety (zápletku a spôsob jej rozuzlenia, nie hercov, dokonca nie ani ich gestá a dialógy).

Prvý príklad: Remeselník vyrába rôzne predmety z rovnakého materiálu (napr. hrnčiar z hlíny, stolár z dreva); všetky predmety sú však originálmi, aj keď

sa v niečom podobajú – sú z rovnakého materiálu, je na nich vidieť určitý „rukopis“ tvorcu, ba dokonca obsahujú niektoré prvky, ktoré sa tak podobajú, že majú rovnaký názov: napr. stolár vyrobí stôl, skriňu a vchodové dvere. Všetky tieto predmety majú niečo spoločné: predovšetkým materiál (všetky sú z dreva); okrem toho je tu istá podobnosť medzi stolom a skriňou (majú rovnakú povrchovú úpravu, ba i „nohy“, i keď tvarom a veľkosťou dosť odlišné); aj medzi skriňou a dverami je istá podobnosť: okrem materiálu napr. v tom, že na oboch sú závesy („pánty“) a zámky – ale tu vlastne podobnosť končí: ich účel je veľmi rozdielny a odlišné boli aj projekty, podľa ktorých boli vytvorené. Majú jedného pôvodcu, ale nemajú nejakého „spoločného predka“. Istá podobnosť častí celku (funkčných súčiastok i dekoračných detailov) teda neznamená, že tieto celky vznikli vývojom jeden z druhého; svedčí to iba o tom, že vznikli v jednej dielni, že ich vyrobil ten istý majster.

To, čo tu bolo povedané o podobnostiach človeka možno ukončiť **krátkym zhrnutím s výstrahou pred nevhodnou (nepripustnou) analogiou:**

Človek (obraz Boží a súčasne Božie stvorenie) má, pokiaľ ide o jeho vzťah k Bohu a k inému stvoreniu, celkom zvláštne postavenie – **je podobný** (v niečom) jednému i druhému: **po biologickej stránke** je podobný mnohým iným živým tvorom, tu je teda prípustné robiť určité analógie (pozitívnym dôsledkom tejto skutočnosti je napr. využitie istej podobnosti v anatómii a fyziológii pri medicínskom výskume, konanom v prospech človeka na pokusných zvieratách; negatívnym dôsledkom tejto podobnosti je jej zneužívanie na dokazovanie „spoločného pôvodu“ druhov, vrátane človeka, t.j. na nahrádzanie faktu stvorenia hypotézou evolúcie, Boha prírodou). **Po duchovnej stránke** je však človek podobný svojmu Stvoriteľovi. Práve toto je zmysel onoho biblického „Boh stvoril človeka na svoj obraz“ (veď v čom inom, ak nie v duchovnej oblasti, sa človek podobá Bohu, ktorý je Duch?). To boli „dve podobnosti“ človeka, ale sú tu aj „dve nepodobnosti“: **po duchovnej stránke** je tu absolútna nepodobnosť s inými živými tvormi na zemi (tento fakt ignorujú evolucionisti), **po biologickej stránke** je tu absolútna nepodobnosť s Bohom – túto skutočnosť ignorujú tí, čo hľadajú na Boha cez „antropomorfické okuliare“: hovoria napr. o „osobe“ Boha, o Jeho „potrebách“ a vlastnostiach, celkom podobných potrebám a vlastnostiam človeka. Títo ľudia si „stvorili Boha na svoj obraz“, čím ho degradovali, ponížili. Opačným extrémom (ale vlastne s rovnakými dôsledkami) je zamieňanie si podobnosti s rovnosťou – snaha povýšiť človeka (podobu, obraz Boha) na úroveň Boha samotného. Sú totiž ľudia (napr. v hnutí New Age), ktorí tvrdia, že človek všetko vie (alebo bude v budúcnosti vedieť) a všetko môže; čiže neodôvodnene, drzo a bohorúhačsky si chcú privlastniť také vlastnosti a schopnosti (vševedomosť, všemohúcnosť, ale i niektoré iné), ktoré sú atribútmi Boha, ktoré vždy patrili, patria a budú patriť iba Jemu, a nikomu inému. Tým títo ľudia vlastne sami seba (alebo všeobecne ľudí) prehlasujú za „bohov“. Ale Boh hovorí človeku „Nebudeš mať iných bohov okrem mňa!“

Niektoré ľudské predstavy o stvorení.

Treba hneď v úvode povedať, že mienime hovoriť o predstavách, ktoré sú a zostanú iba „predstavami“ (obrazmi, analógiami, metaforami); a tie sú od skutočnosti vždy viac či menej vzdialené. Ich obsah i forma závisia od

mnohých okolností, napríklad od úrovne civilizácie, resp. od paradigmy, panujúcej v danej dobe na danom mieste, a v značnej miere tiež od vlastností a schopností jednotlivca (napríklad od jeho inteligencie, vzdelania a svetonázoru).

Ak napr. v minulosti človek čítal, že Boh stvoril človeka „z prachu zeme“, predstavil si Boha ako niekoho, koho poznal z osobnej skúsenosti, napr. ako hrnčiara alebo nejakého umelca (možno insitného), ktorý mieša hlinu (prach zeme) s vodou, a z takto vymiesenej hmoty modeluje figurku – postavu človeka. Dnes asi každý bude pokladať takúto predstavu za naivitu, ak nie priamo za blasfémiiu.

Dnešnému človeku sa možno bude primeranejšou zdať predstava Stvoriteľa, ako geniálneho počítačového programátora, ktorý je súčasne autorom obrovského množstva súborov, mimoriadne zložitých a veľmi rozdielných.

Na jednom mieste Biblie (J 1,1) sa stvorenie opisuje slovami „Na začiatku bolo slovo (logos)“. Grécke slovo „logos“ sa v Biblii tradične prekladá výrazom „slovo“, no „logos“ je v skutočnosti výraz mnohovýznamový: možno ho preložiť napr. slovami „veda“ (resp. súbor vedomostí, súhrn informácií), ale aj „múdrosť“, „inteligencia“; dnešný človek si pod týmto výrazom ľahko môže predstaviť niečo, čo by sa mohlo podobáť zložitému „softvéru“; a bol by bližšie k tomu, čo mal asi autor biblického textu na mysli, ako človek často s teologickým vzdelaním), ktorý bazíruje na tom, aby preklad znel „slovo“ (hoci pod týmto výrazom si predstavuje niečo úplne iného ako ktorýkoľvek význam gréckeho „logos“; najčastejšie sa v jeho predstavách tento výraz „zhmotňuje“, a to dokonca antropomorfné – „logos“ nadobúda podobu „osoby“).¹ Text pokračuje „To slovo Bolo u Boha, Boh bol to slovo“. Ak je Boh Duch (a tento fakt je potvrdený v Biblii opakovane), potom je absolútne neprimerané „antropomorfizovať“ výraz „logos“ (logickejšie, aj keď uznám, že tiež nie presné, je predstaviť si ho ako nehmotnú superinteligenciu, alebo ako „počítačový softvér“, za ktorým stojí jeho superinteligentný tvorca). Tvorba „súborov“ (jednotlivých stvorení) by bez softvéru nebola možná, ale medzi „súborom“ a „programom“ (či dokonca „Programátorom“) je priepastný rozdiel. A rozdiel, i keď nie taký priepastný, je aj medzi jednotlivými „súborni“ – sú rozdielne pokiaľ ide o ich obsah, formu, veľkosť, zložitost, ale napr. aj „hypertextové prepojenia“ (relatívne i absolútne); ale majú aj niečo spoločné: predovšetkým „jazyk“, a teda aj niektoré formálne znaky; podobné sú aj „tagy“ (ale ich počet, ako i „cesty a ciele“ prepojenia sú rozdielne). Spoločné (presnejšie podobné) znaky súborov však neznamenajú, že sú iba obmenami (variantmi) jedného súboru, že vznikli jedného, jediného súboru, akéhosi „prásúboru“. Každý súbor je originálny, má odlišný obsah, iný účel. Aj počítačový textový súbor môže byť raz napr. ľúbostným, inokedy úradným listom; môže však byť aj reklamou, poviedkou, alebo napr. vedeckou prácou (popríklad úvahou o biblickej antropológii).

Rovnako rôzne živočíšne druhy môžu mať niektoré rysy, znaky podobné; to však vôbec neznamená, že vznikli „vývojom z jedného predka“; nemajú spoločný pôvod, ale Pôvodu – Stvoriteľa.

„On povedal a stalo sa, On rozkázal a postavilo sa“ (Ž 33,9). Ako rozumieť tejto vete? Zdá sa, že akt stvorenia pozostával z dvoch krokov. Vezmime si náš príklad (porovnanie s tvorbou počítačových súborov): vytvorenie zložitého súboru vyžaduje vedomosti, informácie, prácu a istú zručnosť: všetko treba premyslieť, napísať, sformátovať, graficky upraviť. Ale aj keď to všetko vykonáme, súbor ešte nie je celkom hotový, neslúži tomu, k čomu bol vytvorený – treba vykonať ďalší krok: treba „potvrdiť“ a vytlačiť, resp. odoslať na miesto určenia (čiže pri stvorení po kroku „povedal“ nasledoval krok „rozkázal“).

Uvedomujem si, že ide o simplifikáciu, ale vlastne každé porovnanie (metafora, podobenstvo a pod.) je simplifikáciou (zjednodušením). Simplifikácia je do-

konca nutnou podmienkou a podstatou takéhoto porovnania: *zjednodušením* sa má totiž uľahčiť pochopenie princípu, podstaty *zložitej veci*. Prečo si nepomôcť obrazom, ak originál je zložitý, alebo našim očiam nedostupný (aj Ježiš Kristus časti uhoril v podobenstvách, ktoré boli simplifikáciou – aby svojim poslucháčom urobil pochopiteľnejším napr. Božie kráľovstvo, a princípy, ktorými je riadené. Neodmietajme preto podobenstvá, metafory, predstavy, len nezabúdajme, že vždy zostávajú iba podobenstvami (niečím čo je podobné realite, nie sú teda s ňou totožné alebo rovnaké).

Jednou z ľudských predstáv stvorenia (a to, žiaľ, aj v kruhoch kresťanov) je aj učenie o akejsi „tímovej práci“ na stvorení, pričom úloha Boha-Otca-Stvoriteľa je odsúvaná do úzadia, alebo je dokonca úplne popieraná. V jednej knihe, vydanjej kresťanským vydavateľom,² môžeme napr. čítať: „Pred stvorením človeka sa uskutočnil božský snem... stvoreniu (človeka) predchádzala porada... musíme to vnímať ako poradu medzi Otcom, Synom a Duchom Svätým.“ V inej knihe³ nachádzame niečo podobné: „Pri stvorení sveta pôsobila celá Božia Trojica. Aktívnym činiteľom bol však Boží Syn, preexistujúci Kristus. Boží Syn bol Stvoriteľ, ten, ktorý rozkázal, aby vznikla zem. Kristus vstúpil do Adamových nozdier dych života.“ Je pozoruhodné, že autorom (a tým, ktorí s nimi súhlasia) neprekáža, súčasne akceptovanie týchto podivných textov a slov tzv. apoštolského kréda: „*Verím v Boha-Otca všemohúceho, Stvoriteľa neba i zeme ¼*“, ani to, že Ježiš Kristus (podľa nich Stvoriteľ všetkého, vrátane Adama) je na iných miestach Písma nazvaný Adamom („*posledný Adam, ktorý sa stal oživujúcim duchom*“ – 1Kor 15,45). (My už vieme, aký je skutočný význam mena „Adam“ – že je to „človek zo zeme“, teda človek stvorený, stvorenie – a vieme tiež, aký priepastný rozdiel je medzi Stvoriteľom a stvorením). Aj na inom mieste Písma sa porovnáva človek (Adam), ktorý sklamal – „*skrze neposlušnosť jedného človeka (voči Bohu sa ľudia) stali hriešnymi*“ – s iným človekom („Adamom“): „*skrze poslušnosť jedného človeka (Ježiša Krista) mnohí budú ospravedlnení.*“ (R 519). A podobných textov je v Písme viac. Upieranie Bohu (Otcovi) jeho stvoriteľské dielo sa musí javiť každému, kto pozná Boha z jeho vlastného Slova, ako bohorúhačstvo, a šírenie takýchto názorov v písanej forme medzi ľuďmi (často Písma neznalými), ako šírenie učenia, ktoré nemôže pochádzať od Boha (môže teda pochádzať iba od Jeho nepriateľa).

V úvode (keď sme si hovorili o význame pojmu „antropológia“) sme si povedali, že biblická antropológia a biblická teológia majú k sebe blízko. To však neznamená, žeby niektoré skutočnosti, ktoré platia v jednej, bolo azda možné aplikovať na druhú (popríklad pojmy, výrazy a predstavy, ktoré sú v jednej celkom primerané, bolo možné mechanicky prenášať do druhej). Neprípustnou je napríklad antropologizácia teológie. Predstavy niektorých ľudí o Bohu sú totiž veľmi skreslené, naivné – pripisujú mu nielen čisto ľudské vlastnosti, emócie, ale neraz dokonca i „podobu“; čiže „vytvárajú si boha na svoj (ľudský) obraz“. Boh však opakovane vystríha pred takýmito úvahami a praktikami, napr. v druhom z Desiatich Božích prikázaní (tu sa jasne, jednoznačne zakazuje vyrábať si objekty uctievania, t.j. „bohov“, zobrazovaním, t.j. napodobňovaním, stvorených bytostí).

Ale to neznamená, že azda platí absolútny zákaz akejkoľvek analogizácie: Veď aj v Písme nachádzame porovnávanie niektorých Božích atribútov s ľudskými vlastnosťami. Napr. striktné trvanie na dodržiavanie zmluvy, vernosť zo strany Boha je občas nazývané žiarlivosťou, teda niečím čo patrí „do arzenálu ľudských vlastností a pocitov“; aj Božiu lásku, pre jej nezištnosť, možno prirovnať k láske rodičov k svojim deťom. Ostatne aj samotný Ježiš Kristus, keď opisoval niektoré vlastnosti Boha, svojho Otca, použil niekedy antropologické podoben-

stvá (napr. vykresľuje Boha ako Pána (vládcu, popr. hospodára), ktorý poveruje svojich šafárov správou istého (svojho) majetku, a hodnotí ich podľa toho, ako s tým majetkom naložili. Pri tomto podobenstve však treba mať na mysli, že majetkom (v Písme „hrivny“ alebo „talenty“) treba rozumieť aj, ba najmä, Božie dary nehmotnej podstaty (napr. inteligenciu, talent, schopnosť vyučovať, alebo inak slúžiť svojim blížnym). Aj oslovenie Boha „famiľárnym“ oslovením Otec (poprípade Abba = Otecko) má isté „antropomorfné zafarbenie“. Ale ak je takáto „famiľárnosť“ vyjadrením vrúcnej oddanosti, dôvery, úcty a lásky, teda ak je prejavom tej najhlbšej viery, potom celkom iste nepatrí k tým antropomorfizmom (a zoomorfizmom), ktoré Boh odsudzuje, ktoré sú prejavom ľudskej naivity alebo blasfémie.

Túto časť našich poznámok, časť o stvorení, môžeme uzavrieť konštatovaním, že biblická správa o stvorení je veľmi dôležitá, lebo poskytuje veľa faktov, ktoré majú nielen antropologickú, ale aj teologickú hodnotu (podávajú veľa informácií, dôležitých pre poznanie a pochopenie pôvodu človeka, jeho podstaty, poslania a perspektívy, ale aj pre pochopenie a poznanie jeho Stvoriteľa – Boha). Táto správa o stvorení je celkom jedinečná napriek tomu, že aj iné náboženstvá (nielen židovské a kresťanské) majú príbehy o prvých ľuďoch. Biblická správa sa však od všetkých líši v tom, že tu stvorený človek

- a. je korunou Božieho stvoriteľského diela,
- b. je obrazom Božím; má teda duchovné určenie,
- c. má pripravené od Boha všetko k svojmu šťastnému životu,
- d. má úlohu podmaniť si zem.

Poznámky:

¹ Prvý s touto predstavou prišiel židovský filozof Filón. Od neho ju potom prevzali niektorí kresťanskí teológovia (presnejšie filozofi, ktorí mali vplyv na starovekú kresťanskú teológiu), a nakoniec táto predstava nadobudla v učení cirkvi prevahu, stala sa „oficiálnou“.

² Donald Macleod: Svätá Trojica... (vyd. Porta Libri, Brat. 2001; str. 39).

³ Adventisti siedmeho dňa veria... (vyd. Advent-Orion, 1998; str. 72)

M. B. Benjan

Darček pre Vás:

Desiatky publikácií zadarmo

Radi by sme Vás upozornili, že teraz máte možnosť si pozrieť a gratis („free“) stiahnuť desiatky dokumentov v elektronickej podobe – vo formáte **PPS** („prezentácie“) a v **PDF** (články, fakty, úvahy). Stačí jednoducho kliknúť na názov zvoleného dokumentu v zozname, ktorý nájdete po zvolení voľby „**mimoknižné publikácie**“ (v sekcii „**Prejsť na:**“) na web-stránke:

www.knihy-benjan.sk

Ide o originálne publikácie s mnohými (často málo známymi) *faktami o pravde, poznávaní, ale aj o lži, podvádzaní a manipulovaní; o vede a viere; s faktami a úvahami o svete, o Bohu, ale i o Vás.* V mnohých pps dokumentoch („prezentáciách“) tiež nájdete *unikátne fotografie a krásne melódie.*

Okrem toho na tejto web-stránke nájdete **PONUKU KNÍH**, kde je vyše 20 titulov, ktoré si môžete objednať a ktoré nikde okrem u nás (a v internetovom kníhkupectve MARTINUS.sk) nedostanete. O knihách si tu môžete prečítať podrobné informácie – nielen o ich rozsahu, formáte, cene a špeciálnych zľavách, ale aj o ich obsahu (t.j. anotácie); z niektorých z nich sú dokonca k dispozícii aj ukážky (úryvky).

(Pozn.: ak ste túto informáciu dostali e-mailom, nemusíte otvárať váš prehliadač, stačí jednoducho kliknúť na tu uvedenú webovú adresu, t.j. na: www.knihy-benjan.sk).

So srdečným pozdravom

MBKB

mb@knihy-benjan.sk